

PLAN FOR OVERGANG BARNEHAGE TIL SKOLE STRAND KOMMUNE

REVIDERT MARS 2016

INNLEDNING – PLAN FOR OVERGANG BARNEHAGE TIL SKOLE

Utarbeidelse av Plan for overgang barnehage til skole i Strand kommune er utarbeidet på grunnlag av initiativ fra barnehagekonsulenten og skolefaglig koordinator i Strand. Dokumentets innhold er en videreføring av dagens system og et resultat etter effektiv jobbing på fellesseminar november 2011 på Hjelmeland. Deltakerne på dette seminaret var styrergruppen fra barnehagene i Strand Kommune, rektorene på alle barneskolene, SFO ledere, spesial pedagogisk koordinator førskole og en ekstra representant for hver virksomhet med tilknytning til førskolebarna.

Planen er ment som et konkret arbeidsredskap som anbefaler hva femåringen må få erfaring med innenfor områdene språk/tekst og kommunikasjon, antall/rom og form samt sosial kompetanse innen skolestart. Samtidig skal heftet gi relevant informasjon både til pedagoger i skole og barnehage om hva som vektlegges for 5-åringene det siste året i barnehagen, og hva som forventes av 6-åringen når den begynner på skolen.

Når det gjelder barn som har skolestart i andre kommuner, har ikke Strand kommune myndighet eller ansvar for å sikre disse barnas overgang fra barnehage til skole. I disse tilfellene oppfordres foreldrene til selv å kontakte aktuell skole for samarbeid og informasjon om sitt barns skolestart.

Alle femåringene som går i barnehage skal få erfaring med de fagområdene rammeplan for barnehager beskriver. Planen tar utgangspunkt i hva rammeplanen for barnehager sier at barnehagen skal bidra til at barna får erfaringer med, samt hva Kunnskapsløftet har som kompetansemål ved 2.trinn. I tillegg til kommentarer til utarbeidet plan, har vi i planen valgt å fokusere på matematikk/ antall, rom og form, norsk/ språk, tekst og kommunikasjon, samt sosial kompetanse.

Planen inneholder også anbefalinger for samarbeid rundt minoritetsspråklige barn (SNO barn) samt barn med spesialpedagogisk oppfølging, utover det forpliktende samarbeidet beskrevet i Plan for overgang barnehage til skole. Dette for best mulig å sikre kvalitet og kontinuitet for de barna som har behov og rettigheter i henhold til Opplæringsloven §.5.

Strand Kommune håper planen kan bidra til å kvalitetssikre intensjonen i Plan for overgang barnehage til skole, gjennom å gi forslag til pedagogiske verktøy og aktiviteter for å best mulig forberede og inspirere barna til videre læring og utforsking i skolen. Samtidig er det viktig at pedagogene i barnehagen har tilgang til hensiktsmessige og spennende metodiske opplegg som kan skape entusiasme og læring gjennom lek og utforsking. I tillegg til målsettinger og metodiske opplegg, kreves det voksen tilstedeværelse og engasjement!

Til slutt i heftet er det lagt ved et forslag til samtykke skjema til foreldre, i forbindelse med overføring av pedagogisk dokumentasjon fra barnehage til skole.

ÅRSHJULET MED ANSVAROVERSIKT:

TID	AKTIVITET	ANSVAR
August	Innhente tillatelse fra foreldre/foresatte (bruk skjema her i planen): Overgangssamtaler med skolen	Skolen (bare om skolen har behov etter oppstart)
September	Lister fra folkeregisteret	Skolen
	- Liste over barn som skal begynne på skolen neste år. - Merke av hvem som får ekstra tiltak, barn vi bør snakke mer om	Barnehagen
	Samordningsmøte i forhold til elever som trenger fysisk tilrettelegging på skolen	Barnehagen
November	Brev om innskriving hjem til foreldre/foresatte og elev. Kopi til barnehagene	Skolen Barnehagene må formidle til Rådgivende team minoritetsbarn om hvem som trenger hjelp til utfylling av skjema (Styrket barnehage).
Desember	Evt. Førskolegruppene får invitasjon til morgensamling med 1.klasse	Skolen - inspektør/ 1.klasse
Januar Feb/Mars	Besøk i Barnehagene Noen vi må ta hensyn til i forhold til plassering i klasser? Barn med spesielle behov	Barnehage/Skolen NB! Husk samtykkeerklæring
Januar	Tilrådsmøter m/PPT	PPT
Mars	Frist for skifte av målform: 1.mars Klasseinndeling. Etter at listen er kommet ut kan en ikke skifte gruppe	Skolen
Mai	Brev hjem med kopi til barnehagen: - Personlig brev til eleven - Invitasjon til førskoledag - Klasselister m/ kontaktlærer	Skolen
	Barnehagene besøker skolen: - Skoleveien - Uteområdet - Inne for barn m. spesielle behov	Barnehagen

MAI/JUNI	Kommende kontaktlærere besøker en barnehage en mandag i skolens møtetid	Skolen avtaler med en barnehage
	Overgangsmøter (barn med spesielle behov) Spes.ped ansvarlig sende innkalling	Barnehagen/styrket bhg
Juni	Førskoledag (rundt 10.juni) Foreldre/foresette samles til info: - Ang oppstart til høsten. - Ang foreldremøte og foreldresamtaler - Infohefte (Hjemmeside)	Skolen + kontaktlærerne Skolen
	Førskolegruppene får invitasjon til morgensamling med 1.klasse	Resahaugen skole/andre
Juli		
August	Brev til hjemmet: (en uke før oppstart) Personlige brev til eleven Praktiske opplysninger ang. skolestart	Skolen- inspektør/ 1.klasse
1.skoledag	Levere til foreldre/foresatte: - Tillatelse: Transport av elever - Tillatelse: Fotografering av elever - spørsmål ved oppstart til foreldre/foresette i 1.klasse (interesser, allergier, fobier, andre ting skolen bør vite. Hva kan foreldre bidra med)	Kontaktlærer

KOMMENTARER TIL PLAN FOR OVERGANG BARNEHAGE TIL SKOLE

I Kunnskapsdepartementets veileder "Fra eldst til yngst – samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole", påpekes det at kommunen har et overordnet ansvar for å koordinere samarbeidet mellom barnehager og skoler i kommunen, for å legge til rette for en best mulig overgang. Kommunen skal legge premisser for samarbeidet, for å kvalitetssikre overgangen for alle kommunens barn, uavhengig om barnet har gått i kommunal eller private barnehage.

Både i Rammeplan for barnehage og i skolenes Læringsplakat, slås det fast at barnehage og skole skal samarbeide til barnets beste. Både styrer/ daglig leder i barnehagen og rektor har ansvar for å sørge for at samarbeidet mellom enhetene fungerer best mulig.

På bakgrunn av dette inviterte Strand Kommune til fellesseminar 2 dager i Hjelmeland(2011) med mål om å videreføre samt utarbeide denne forpliktende planen. Planen skal gjelde for alle barnehager og skoler – både private og offentlige virksomheter. Planen tar utgangspunkt i overnevnte veileder, og er satt opp som et årshjul, med en mest mulig hensiktsmessig og naturlig fordeling av ansvar og oppgaver mellom skolene og barnehagene.

SNO ELEVER (Spesiell Norsk Opplæring) – elever med norsk som 2. språk

Barnehagene/Styrket bhg kartlegger barnets språk på høsten året før skolestart og tar ny test på våren før skolestart. Barnehagen samarbeider med Rådgivende team minoritetsbarn styrket bhg

NÅR:	HVEM:	HVA/HVORDAN:	KOMMENTAR:
September:	Pedagog i barnehagen i samarbeid med rådgivende team styrket bhg	Kartlegging av barnets språkutvikling og begrepsforståelse. <ul style="list-style-type: none">• Alle med• Vis hva du kan	
Oktober	Skolefaglig koordinator	Felles foreldremøte barnehage, skole, SFO, NAV, læringscenteret og HERO (* se under)	Tema: Overgang barnehage – skole
November	Skolen	Innskrivningsskjema med avkryssing for morsmål og nasjonalitet	
Mars	Pedagog i barnehagen i samarbeid med rådgivende team styrket bhg	Ny kartlegging av barnets språkutvikling og begrepsforståelse. <ul style="list-style-type: none">• Alle med• Vis hva du kan	

*Felles foreldremøte for førskolebarn:

- Ansvarlig: Skolefaglig rådgiver
- Inviterte: Foreldre med barn som skal begynne på skolen neste høst, barnehagene, skolene, SFO, NAV, læringscenteret og HERO.
- På læringscenteret: Informasjon om skolestart, årsplan overgang barnehage – skole, forventninger, svare på spørsmål osv

BARN MED ENKELTVEDTAK § 5.7

NÅR	HVEM	HVA/HVORDAN	ANSVAR
August	Styrket barnehage Skoleledelsen Foreldre/foresatte	møte om barn med omfattende hjelpebehov på skolen	Styrket barnehage
November/desember	Barnehage Skole ved behov Styrket barnehage PPT Foreldre/foresatte	Evalueringsmøte Barn med IOP	Spes.ped. ansvarlig Styrket bhg organiserer møteplan
Januar	Barnehage Skole Styrket barnehage Foreldre/foresatte	Møte om barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen	Barnehagene
Fra januar	Barn Assistent/spes.ped.ansvarlig	Jevnlig besøk på skolen	Styrket bhg/Bhg
Fra mai	Barn Assistent/spes.ped.ansvarlig	Jevnlig besøk i SFO	Styrket bhg/Bhg
Mai/juni	Barnehage Skole Styrket barnehage PPT Foreldre/foresatte Kontaktlærer/assistent	Overgangsmøte / Evaluering IOP i barnehagen Besøk i barnehagen	Styrket bhg organiserer møteplan Skolen

VERDIGRUNNLAG:

”Alle barn har et læringspotensial. Når manglende læringsutvikling i førskolealder utelukker enkelte fra og delta i kunnskapssamfunnet, er det systemet som feiler”

”Et barn er skapt i og av hundre
barnet har hundre språk,
hundre hender,
hundre tanker,
hundre måter å tenke på,
å leke på, å snakke på,
hundre – alltid hundre...”
(Loris Malaguzzi)

FAGOMRÅDET ANTALL ROM OG FORM

Gjennom lek, eksperimentering og hverdagsaktiviteter utvikler barna sin matematiske kompetanse. Barnehagen skal gjennom arbeidet med antall, rom og form gi 5 åringen erfaring med: matematiske begreper, form og mønster, målinger, tall og antall, rom og retning.

MÅL:	INNHOLDET:	ARBEIDSMÅTER/ FORSLAG TIL METODISKE OPPLEGG:
<p>Matematiske begreper</p> <p>Barnehagen skal bidra med at barna:</p> <p>* tilegner seg gode og andvendbare matematiske begreper</p>	<p>Beviste voksne vil finne mye matematikk i de daglige rutinene som gjennomføres i barnehagen. Benytt de matematiske begrepene som finnes både i og utenfor barnehagen, samt stimuler til bruk i lek og hverdag.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • I garderoben • Borddekking • Matlaging • Handling • Telle- og sorteringsmateriell • Formings- og konstruksjonsmateriell • Spill • Bøker og eventyr • Sanger og regler • Uteaktiviteter • Tenk praktisk, barn er mer praktikere enn teoretikere - learning by doing
<p>Form og mønster</p> <p>Barnehagen skal bidra med at barna:</p> <p>* erfarer, utforsker og leker med form og mønster</p>	<p>Form handler om omriss, fasong og måten noe trer frem på</p> <p>Klassifisering omhandler sammenligning, sortering og å finne forskjeller og likheter</p> <p>To- og tredimensjonalt handler om tegninger på et ark eller gjenstander</p> <p>Mønster vil være figurer og motiver som gjentas. Det skapes mønster på forskjellige måter.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sorterer etter farge, størrelse og form. Prikker, ruter, blomster, border, tykkelse, vinkler, høyder etc.. * Nabbiperler * Spirke i sponplater, tre tråd mellom spirene. Spirkebrett * Ulike spill * Konstruksjonsleker * Eksperimentere og lage forskjellige figurer, former og mønster; bruke ulike formingsmateriell; leire, kitt, sand, mosegummi, papir • Undersøke forskjellige former, figurer og mønster slik vi møter de i omgivelsene; trafikkskilt, vinduer/dører, brostein, takstein, gjerder. • La barna bruke kamera og ta bilder av form/mønstre og studere dem.

<p>Målinger</p> <p>Barnehagen skal bidra med at barna:</p> <p>* erfarer ulike typer størrelser, former og mål gjennom å sortere og sammenligne</p>	<p>Barn er opptatt av å se ulikheter, likheter og foreta målinger. Hvem er høyest, kortest, hvem har den tyngste, letteste sekken. De har erfaringer med volum fra lek i sandkassen eller melkeglasset. For å lage boller må en vite hvor en leser av gram og desiliter på målebegeret. I hyttebygging bruker en lengdemål, og kart er basert på forståelsen av mål. Barn bruker matematisk begreper i "riktige" sammenhenger lenge før de har en eksakt begrepsforståelse for ordet.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sammenligne, kort-kortere-kortest, bred-bredere-bredest, tungst-tyngre-tyngst osv.. • Byggeaktiviteter • Kasting med liten/stor ball • Hoppe høyde og lengde • Orientering - m/bildekart • Sortere og kategorisere, legg gjenstander etter hverandre, den minste først... * Måle ulike kroppsdelar * Måle avstander * Søylediagram * Bevegelse etter musikk * Papirflykonkurranse, hvilket fly fyr lengst, kortest..
<p>Tall og antall</p> <p>Barnehagen skal bidra med at barna:</p> <p>* opplever glede over å utforske og leke med tall og former</p>	<p>Omhandler tallrekka (1-10), tallforståelse, peketelling og høretelling. Overalt møter vi tall, telling og antallsord i ulike former.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Telle i hverdagslige aktiviteter (baking, matlaging, butikken, borddekking osv.) • Telle ulike konkrete/gjenstander og mennesker • Sanger, rim- og regler, bevegelsesleker • Tårnbygging • Spill og puslespill • Turer i nærmiljøet, hvor mange biler treffer en, antall vinduer i hus etc.. • Kalender; dato * Rolleke, eks. butikk, lage og bruke penger

<p>Rom og retning</p> <p>Barnehagen skal bidra med at barna:</p> <p>* erfarer plassering og orientering og på denne måten utvikler sine evner til lokalisering</p>	<p>Er nært knyttet til barnas motoriske utvikling. Legge til rette for lek og aktiviteter som støtter opp om barnas naturlige utforskertrang og glede ved å løse nye utfordringer.</p> <p>Barn bør få en forståelse av seg selv i forhold til det tredimensjonale rommet de lever og beveger seg i. Det handler om romforståelse i vid betydning, i tillegg til retning og perspektiv, på hvilke måter ting er plassert i forhold til hverandre, hvilke bevegelesretninger som er mulige og hvordan sanseinntrykket endres som følge av perspektiv.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Orienteringsleker; bildeorientering og nærkart • Stimulere barna til å fundere rundt avstander, vekt, volum og tid. • Kalender; ukedagene • Årstidene * Byggelek i sandkasse * Hinderløype * Massasje * Sanseløype
---	---	---

Boka med "*Mattebriller i barnehagen*" og *Mattematikksenteret.no* gir mange gode forslag til aktiviteter.

Kilder:

Carlsen, M., Wathne, U., Blomgren, G. (2011). *Matematikk for førskolelærere*. Kristiansand: Høyskoleforlaget

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Kunnskapsdepartementet 2011

Reikerås, E. *Temahefte om antall, rom og form i barnehagen*. Kunnskapsdepartementet

Ridar, K. (red.) (2008). *Med matterbriller i barnehagen. Lek med antall, rom, form og målinger*. Oslo: Kommuneforlaget

Solem, I. H., Reikerås, E.K. L. (2008). *Det matematiske barnet*. Bergen: Caspar forlag

KOMMUNIKASJON, SPRÅK OG TEKST

Språkutvikling er nonverbal, muntlig og skriftlig - vi ser og tolker, snakker og lytter, vi leser og skriver. Samvær, samtaler og deling av rike opplevelser er den viktigste ressursen når det gjelder språkmiljø og språkstimulering. Barn lærer gjennom lek og i hverdagssituasjoner og i voksenstyrte aktiviteter. For språkutviklingen innebærer dette at alle barn skal oppleve kvalitet i det daglige samspillet med voksne og barn. Alle barn skal oppleve at andre lytter når de har noe på hjertet. Barnehagen skal gjennom arbeidet med kommunikasjon, språk og tekst bidra til at 5 åringen får erfaring med; Samspill, kommunikasjon og oppmerksomhet, Språkforståelse og språklig bevissthet og Uttale, ordproduksjon og setningsproduksjon.

MÅL	INNHOLDET	ARBEIDSMÅTER/ FORSLAG TIL METODISKE OPPLEGG
Samspill, kommunikasjon og oppmerksomhet		

<p><u>MÅL:</u> BARNEHAGEN SKAL BIDRA MED AT BARNA; * LYTTER, OBSERVERER OG GIR RESPONS I GJENSIDIG SAMHANDLING MED ANDRE BARN OG VOKSNE * BRUKE SITT SPRÅK FOR Å UTTRYKKE FØLELSER, ØNSKER OG ERFARINGER, TIL Å LØSE KONFLIKTER OG Å SKAPE POSITIVE RELASJONER I LEK OG ANNET SAMVÆR</p>	<p>GJENNOM SAMSPILL LÆRER BARNET FØRST OG FREMST OM FELLESSKAP - HVORDAN DET ER Å VÆRE SAMMEN MED ANDRE MENNESKER. GJENNOM SAMSPILLET KOMMUNISERER VI MED OMGIVELSENE. KOMMUNIKASJONEN KAN VÆRE BÅDE VERBAL OG NONVERBAL. NÅR DET GJELDER OPPMERKSOMHET VIL EN KUNNE SNAKKE OM TO TING. OPPMERKSOMHET ER BÅDE EN TILSTAND - (NOE VI ER I) OG NOE VI AKTIVT GJØR - (NOE VI STYRER). DEN VOKSNE MÅ VÆRE BEVISST SIN FORBILDEFUNKSJON FOR HVORDAN EN LYTTER, GIR KONSTRUKTIV RESPONS OG BRUKER KROPPSSPRÅK, TALESPRÅK OG TEKST.</p>	<p>* KONSTRUKSJONSLEK, ULIKE TYPER KLOSSER, MINIATYRMATERIELL (DYR, HUS ETC.), PLASTELIN OSV. *ROLLELEK: UTKLEDNINGSTØY, TEPPER, DUKKER, KJØKKENUTSTYR, DOKTOR OSV. * OPPMERKSOMHET MOT TURTAKING * ULIKE SPILL: LOTTO, MEMORY, MOROMIX, FISKESPILL, "HVA SKJER SÅ?", DATASPILL * FINGERDUKKER * ULIKE KONKRETER * ULIKE BØKER OG SANGER * LAGE BØKER SELV * BALL, ERTERPOSER: ØVE PÅ Å VENTE PÅ TUR OG HOLDE OPPMERKSOMHET MOT AKTIVITETEN. KASTE/TRILLE/SPARKE BAKK, SANGLEKER MED BALL, BALANSERE MED POSE PÅ HODE. GÅ MED POSE/BALL MELLOM KNÆRNE ETC. * DELE BARNA I MINDRE GRUPPER, SLIK AT ALLE BLIR SETT OG HØRT * Å BRUKE TALEKOR * AT BARN OG VOKSNE STILLER SPØRSMÅL TIL DET SOM BLIR SAGT/FORTALT OG GI BARNA GODE FORKLARINGER PÅ DET DE SPØR OM * DEN VOKSNE SKAL HJELPE BARNA Å SETTE ORD PÅ ULIKE FØLELSER HOS SEG SELV OG ANDRE * BRUKE REELLE SITUASJONER TIL Å VEILEDE BARNET TIL Å SETTE ORD PÅ HVILKE FØLELSER SOM OPPLEVES OG HVA BARNET ØNSKER FOR SEG SELV OG EVT. ANDRE * TRENE OPP BARNAS EVNE TIL EMPATI OG MEDFØLELSE GJENNOM SAMTALER OG VEILEDNING AV BARN I ULIKE SITUASJONER * LA BARNA FÅ FLERE MULIGHETER TIL Å VÆRE I FOKUS OG FORTELLE</p>
---	--	--

SPRÅKFORSTÅELSE OG SPRÅKLIG BEVISSTHET		
<p>Barnehagen skal bidra med at barna;</p> <ul style="list-style-type: none"> * lytter til lyder og rytme i språket og blir fortrolige med symboler som tallsiffer og bokstaver * får et positivt forhold til tekst og bilde som kilde til estetiske opplevelser og kunnskaper, samtaler, og som inspirasjon til fabulering og nyskaping * blir kjent med bøker, sanger, bilder, media m.m. 	<p>Språklig bevissthet er et samlebegrep for det å kunne reflektere over språket. Det dreier seg både om at barnet lærer hva det kan bruke språket til, og selve språksystemet. Når barn tar del i språklig samspill med andre, lærer de begge sidene ved språket. Barn kan tidlig i sin språklige utvikling begynne å undre seg over og stille spørsmål om språket. Det er viktig at den voksne inspirerer barnet til å reflektere over språket, f.eks. i hverdagsaktiviteter eller under høytlesning.</p>	<ul style="list-style-type: none"> * Begrepsplansjer med bilde av objekter barnet kjenner, f.eks. ball, seng, bukse, dyr * La barna få kjennskap til et rikholdig utvalg begreper som dyr, klær, kroppen, mat, møbler, preposisjoner, farger, spørreord * Sortere i kategorier, klær, møbler, leker, kjørtøy etc. * Eventyr, f.eks. Gullhår lære handlingsrekkefølge, lære relasjonsforståelse som preposisjoner, størrelser, først/sist/imidten * Poser med konkrete, ulike størrelser * Ulike spill, bøker, rim og regler, sanger * Tromme, bevissthet omkring rytme i ord og ulik lyd kvalitet. F.eks. styrke/tempo, lyse/mørke lyder * Stimulere til skrivning, f.eks. navnet sitt, familiens, handleliste, ønskeliste etc. * Benytte bilder som utgangspunkt for samtaler/ undring/ refleksjon * Utrykke egne opplevelser fra tekster i tegninger, bilder, musikk og bevegelser * La skriftspråket være synlig i barnehagen * La barnet få erfaring med leseretning og skriftretning * Legge til rette for tekstskaping. Skrive ned barnets historier * Lese skilt, vareemballasje, boktitler o.l. * Lekebokstaver tilgjengelig i ulike material * La barnet erfare og hente informasjon fra oppslagsverk som faktabøker, internett o.l.

UTTALE, ORDPRODUKSJON OG SETNINGSPRODUK- SJON		
Barnehagen skal bidra med at barna; * videreutvikler sin begrepsforståelse og bruker et variert ordforråd	En sentral del av barnet språkutvikling om fatter det å skille mellom, kjenne igjen og produsere de talelydene som er i språket. Ordproduksjon har å gjøre med den gradvis læring av hvordan ord lages og bøyes (morfologi), samt med utvikling av ordforrådet. Setningsutvikling handler om hvordan barnet lærer å sette sammen ord for å formidle mening, fra enkle toordskombinasjoner til mer omfattende setningsoppbygning.	* Oppmuntre barna til å delta aktivt i "her- og nå" dialog slik at de utvikler økt begrepsforståelse. * Gjentakelse * Munn og tungegymnastikk, eventyr, blåseleker, instrumenter, såpebobler etc.. * Lydlotto, trommer * Konkreter med f.eks. lydene K/G i poser. * Poser som inneholder samme lyd * Telleregler * Spill * Bøker, eventyr, sang, rim og regler * Gjenfortelling av innholdet i bøker

Nyttige tips:

Barnehagen må ha et rikholdig og variert litteratur (eventyr, bildebøker, fagbøker, sangbøker, diktbøker) tilgjengelig for barna. Det er også viktig at en finner tekster fra ulike kulturer.

Hjelpemidler til bruk enten på avdeling eller i smågrupper: Myotopia, Snakkepakken, Språksprell, samtaleverktøy som f.eks. Kanin og Pinnsvin og Marius Mus , Magne Nyborgs metodiske opplegg, Språkglede i barnehagen: Lek med språk, tekst og kommunikasjon.

Kilder:

Høigård, A., Mjør, I., Hoel, T.. (2009). *Temahefte om språkmiljø og språkstimulering i barnehagen*. Kunnskapsdepartementet
 Palsdottir, H. (2008). *Språkglede i barnehagen. Lek med språk, tekst og kommunikasjon*. Oslo: Kommuneforlaget
Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2011). Kunnskapsdepartementet
 TRAS-gruppen (2005). *TRAS - håndbok*. Stavanger: Bjergsted Grafiske as
 TRAS- gruppen. *Skjema for vurdering av språkutvikling hos barn*
 TRAS-gruppen og forfatterne (2008). *Tiltak til tras* . Stavanger: A2G Grafisk AS

SOSIALKOMPETANSE

SAMARBEID	SELVHEVDELSE	SELVKONTROLL
<ul style="list-style-type: none"> • Dele • Hjelpe • Følge regler og beskjeder • Bevisstgj. av stemmebruken 	<ul style="list-style-type: none"> • Be om informasjon • Presentere seg selv • Si meningen sin • Reagere selvstendig på andre sine handlemåter • Motstå press. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vente på tur • Inngå kompromiss • Kontroll over følelser • Selvstendig reaksjon.
<ul style="list-style-type: none"> • Øve på å rekke opp hånden når du har noe du vil si. 	<ul style="list-style-type: none"> • Våge å ta ordet i gruppesamlinger på eget initiativ. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vente på tur uten å oppføre seg uakseptabelt • Impulskontroll.
<ul style="list-style-type: none"> • Kunne ta fellesbeskjeder når de blir gitt en om 	<ul style="list-style-type: none"> • Ta kontakt med en voksen dersom noen plager eller mobber. 	<ul style="list-style-type: none"> • Velge gode løsninger når du blir sint
<ul style="list-style-type: none"> • Endre aktivitet i rommet på en rolig måte uten å forstyrre. 	<ul style="list-style-type: none"> • Spørre om å få være med i leken. 	<ul style="list-style-type: none"> • Akseptere at andre er annerledes.
<ul style="list-style-type: none"> • Ignorere andre sine forstyrrelser. 	<ul style="list-style-type: none"> • Invitere andre med på aktiviteter. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vente på tur når andre barn eller voksne snakker.
<ul style="list-style-type: none"> • Holde arbeids- lek området ryddig. 	<ul style="list-style-type: none"> • Si noe fint til andre. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kunne avbryte høflig dersom nødvendig
<ul style="list-style-type: none"> • Samarbeide med andre barn 	<ul style="list-style-type: none"> • Snakke positivt om deg selv. 	<ul style="list-style-type: none"> • Samarbeide uten å dominere.
<ul style="list-style-type: none"> • Være positiv overfor andre barn 	<ul style="list-style-type: none"> • Presentere deg for andre. 	<ul style="list-style-type: none"> • Reagere selvstendig på mobbing.

EMPATI	SELVSTENDIGHET
<ul style="list-style-type: none"> • Se ting fra andre sitt synspunkt. • Respekt for andres synspunkt. 	Personlig hygiene, som: <ul style="list-style-type: none"> • Gå på toalettet på egenhånd • Vaske hender etter toalettbesøk, før og etter måltid
<ul style="list-style-type: none"> • Vite forskjell på de ulike følelsene vi har. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ta på sko, og kunne knytte skolisser • Håndtere glidelås og knapper
<ul style="list-style-type: none"> • Høre etter på det andre har å fortelle 	<ul style="list-style-type: none"> • Kunne velge ytterklær i henhold til været
<ul style="list-style-type: none"> • "Gjøre mot andre som du vil at andre skal gjøre mot deg". 	<ul style="list-style-type: none"> • Holde orden på egne klær og garderobeplassen sin.
<ul style="list-style-type: none"> • Holde avtaler 	<ul style="list-style-type: none"> • Ha orden i beskjed mappen/plassen og levere beskjeder til foreldre/foresatte.
<ul style="list-style-type: none"> • Vise at du setter pris på når noen gjør eller sier noe fint til deg. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kunne skrive navnet sitt / kjenne igjen navnet sitt.
<ul style="list-style-type: none"> • Vise at du bryr deg når noen er lei seg. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Sette pris på når andre lykkes. 	

STRAND KOMMUNE

FELLES SAMTYKKEERKLÆRING OPPLYSNINGsutVEKSLING

Strand kommune har etablerte samarbeidsrutiner mellom barns overgang fra barnehage til skole. Målet er å sikre en god koordinering og målrettethet for barn som begynner på skolen.

En kan bare utveksle informasjon om oss/meg og vårt barn dersom vi har gitt samtykke til det. Samtykket skal være «informert».

Et informert samtykke innebærer at vi/jeg:

- Har fått informasjon om hvilke opplysninger som skal utveksles
- Vet hvordan opplysningene skal brukes og konsekvensene av dette
- Er kjent med at jeg kan nekte at opplysninger om spesielle forhold utveksles, eller at spesielle fagmiljø eller enkeltpersoner får bestemte opplysninger

Aktuelle lovbestemmelser om taushetsplikt:

Forvaltningslovens § 13 til 13e, Opplæringslovens § 5.4 og § 15.4

FellesSamtykkeerklæring

Barnets navn:

Født:

(Signer der du samtykker at det kan utveksles informasjon)

Jeg/Vi samtykker i at det utveksles informasjon mellom:	Fra:	Underskrift:
Barnehagen og skole	Barnehagen	
Skole og barnehage	Skole	
Styrket barnehage/PPT og skole vedr. IOP/sakkyndige vurderinger	Styrket barnehage/PPT (stryk det som ikke passer)	

Samtykket gjelder for møtet mellom: og

Fra Dato: ___/___ - Til Dato ___/___ (Godkjenningen gjelder i satt periode)

Andre merknader:

